

İ.Ü. İktisat Fakültesi
Maliye Araştırma Merkezi Konferansları
37. Seri/Yıl 1996/1997

KAMU KESİMİ GÖSTERGELERİ VE YATIRIMLAR

Prof.Dr. İzzettin ÖNDER
İ.Ü. İktisat Fakültesi
Maliye Bölümü

Gerekçe

Ben asistan olduğumda Kenan Bulutoğlu yeni doçent olmuş idi. O dönemdeki maliye öğretisinin dar kalıplarını zorlayan Bulutoğlu, biz yeni elemalara da "kamu ekonomisi" ufkunu açıyordu. Bu bakış açısı Türkiye'ye ve bize çok şey kazandırmıştır.

Kamu ekonomisi yaklaşımı içinde kamu kesimi, çevreden soyutlanmış bir yapı içinde değil, fakat çevresel bir doku içinde çalışan bir sistem olarak ele alınmaktadır. Kamu ve özel kesimlerin karşılıklı etkileşimleri, ekonominin nihai dengesini belirler. Bu kısa çalışma çerçevesindeki deneme işte böyle bir düşüncenin ürünüdür.

Giriş

Kamu ve özel kesimlerin yanyana işlev gördüğü günümüz kapitalist ekonomilerinde temel ekonomik işleyiş ve şekillenmeyi, değişik ekonomik kalkınmışlık düzeylerinde, değişik derecede olmak üzere, özel kesimdeki sermaye belirler. Bu güç asıl olmakla beraber, özel sermaye ile kamusal karar organları arasındaki güç dengesini, sermayenin temerküz oranı, piyasa yapısı ve toplumsal tarihsel koşullar gibi çok çeşitli ve karmaşık yapılar şekillendirir.

Türkiye için de geçerlilik derecesi yüksek olan bu görüşe göre, sermaye birikimi ve burjuvazinin gelişimi devlet eli ile gerçekleştirilmektedir. Bu görüşün dayandığı gizli varsayımına göre ise, böyle bir ikili ilişkide devlet, sermaye karşısında görece hâkim ve güçlü bir konumda bulunmaktadır.

Sermaye birikiminin henüz başlangıç aşamalarında geçerli olabilen bu görüş, ileri aşamalarda geçerliliğini yitirmeye mahkumdur. Zira güçlenen sermaye, bir yandan toplumu ideoloji bombardımanına tutarken, diğer yandan da kamusal karar organlarını kendi istediği yönde etkileyebilmektedir. Bu yazıda, bir makale çerçevesinde kalınarak, özel kesimin davranış kalıbı ve kamu göstergelerindeki değişimler ana hatları ile ele alınacaktır. Böyle bir makale çerçevesinde, gerek özel kesim davra-

niş kalıplarının, gerek kamu göstergelerindeki değişimlerin arkaplan tartışmalarına girilemeyeceği açıktır.

Kamu Kesimi Değişkenleri

Temel kamu kesimi değişkenleri kamu gelirleri, kamu harcamaları ve bunların sonucu niteliğindeki kamu kesim borçlanma gereksinimidir. Önce kamu gelirlerini ele alıp, incelenen dönem içindeki değişimlere bakalım. Toplam kamu gelirlerinin gelişimi, değer olarak Tablo-9'da, GSMH'ya oran olarak da Tablo-10'da görülmektedir. 1980 yılında % 18,9 oranı ile başlayan GSMH içinde toplam kamu harcamaları payı, dalgalı bir seyir izledikten sonra, 1990 yılında % 20.2 oranına ulaşmış bulunmaktadır.

Tablo-9 ve Tablo-10'da kamu harcamalarının da, sırası ile, mutlak değer ve GSMH oranı olarak izlenmesi olasıdır. Tablo-10 verilerine göre, kamu harcamalarının GSMH'ya oranı 1980 yılında % 27.7 iken, zamanla gerileyerek, dönemin ikinci yarısında tekrar yükselmeye başlamış ve 1990 yılında % 27.6'ya ulaşmıştır. Kamu harcamaları, bu dönem içinde U-şeklinde bir görüntü vermektedir.

Toplam kamu gelirleri oldukça istikrarlı ve hafif yükselen bir seyir izlerken, kamu harcamalarının U-şekli çizmesi, ilk anda kamu kesimi borçlanma gereksinimini ortadan kaldıracak bir izlenim vermekle beraber, kamu harcamalarının GSMH oranının kamu gelirlerinin GSMH oranından yüksek olması, kamu açığının oluşumuna neden olmuştur. Ne var ki, kamu harcamalarının U-şekline uygun olarak, kamu kesimi borçlanma gereksinimi de benzer bir trend izlemiştir.

Kamu harcamaları / GSMH oranının kamu gelirleri / GSMH oranından yüksek olması, kamu kesimi borçlanma gereksinimini ağırlıklı olarak kamu harcamalarının gölgesinde tutmuştur. Nitekim, kamu gelirlerindeki değişimin kamu açığı üzerindeki etkisi, daima kamu harcamaları değişimi etkisinden daha zayıf olmuştur. Kamu gelir ve harcamalarındaki değişim hızları ile kamu kesimi borçlanma gereğinin değişim hızı Tablo-11'de görülmektedir.

Kamu kesimi borçlanma gereğinin denetlenememesi, bir yandan bütçede faiz yükünü yükseltirken, diğer yandan da reel harcamaların ve bu arada yatırımların görelî olarak geriletilmesine neden olmuştur. Konumuzun sınırları çerçevesinde kalarak, yatırım harcamalarına baktığımızda, Tablo-6'da çeşitli bütçelerden ve bu arada genel bütçeden yapılan kamu yatırım harcamalarının GSMH'ya oranının düştüğü izlenmektedir. Kamu yatırımlarının sektörel dağılımı da Tablo-7 ve Tablo-8'de görülmektedir.

Toplam kamu yatırımları içinde en büyük payı konsolide bütçe ve KİT yatırımları almaktadır. KİT yatırımları da, büyük bölümü itibariyle, konsolide bütçeden yapılan transferlerle finanse edildiğinden dolayı, konsolide bütçe vergi yükü ile toplam kamu ve özel yatırımları karşılaşt-

tirmek anlamlı olur. Böyle bir Karşılaştırmanın başlangıç yılını 1980 oluşturmaktadır. 1980 yılındaki konsolide bütçe vergi yükü ve özel yatırımların GSMH oranları veri alınarak, sonraki yıllarda görülen dalgalanmalar, 1980 yılına göre değerlendirilecektir. Böyle bir hesaplama için Tablo-3 ve Tablo-10'dan yararlanılabilir. Şöyle ki, Tablo-3 verilerine göre, dönembaşı olarak alınan 1980 yılında, GSMH içinde toplam yatırımlar % 16.3, özel yatırımlar % 7.1, kamu yatırımları ise % 9.2 oranında bir paya sahiptir. Tablo-10 verilerine göre ise, aynı yılda GSMH içinde toplam kamu gelirleri % 18.9, konsolide bütçe gelirleri ise % 14.4 oranında bir paya sahip bulunmaktadır. Bu oranları denge durumu olarak kabul edip, dönem boyunca izlenen politikaların bu dengeleri ve ekonomik davranışları nasıl değiştirdiğini incelemeye çalışalım. Araştırmamız, dönem boyunca izlenen vergi politikasının yatırım davranışları üzerindeki etkilerinin saptanmasına yönelik olacaktır.

Tablo-12'deki verilere göre, toplam kamu gelirlerinin GSMH'ya oranı, ufak oynamalarla, artış seyri gösterirken, konsolide bütçe vergi yükü devamlı ve oldukça önemli bir miktarda geriletilmiştir. Kamu yatırımlarının, bütçe türlerine göre, toplam kamu gelirlerinden etkilendiği, özel yatırımların ise, ağırlıklı olarak, konsolide bütçe vergi yükünden etkilendiği varsayılmıştır. Zira, gelir ve kurumlar vergilerinin bu konuda önemli bir rol oynadığı düşünülmüştür.

Kamu yatırımları toplamı ve bütçe türleri itibarıyla dağılımı, kamu gelirlerinin gelişimi ve dağılımına oldukça uyumlu bir gelişme göstermiştir. Toplam kamu yatırımları oldukça istikrarlı bir seyir izlerken, yatırımlar bütçe türlerine göre ciddi değişimler göstermiştir. Toplam kamu yatırımları içinde konsolide bütçe yatırımları gerilemiş, buna karşın, yerel idareler ve fonların yatırımları alan kazanmıştır. Bu arada, KİT yatırımlarının da giderek geriletildiği gözlenmektedir.

Özel yatırımlara gelince, 1980'li yıllar boyunca bu kalemden ufak dalgalanmalar dışında, ciddi bir değişiklik izlenmemektedir. Özel yatırımların GSMH'ya oranı, 1980 yılında % 9.1'dir. Tüm 1980'li yıllar ortalaması olarak, özel yatırımların GSMH oranı % 7.4'dür. Eğer konsolide bütçe vergi gelirlerinde ciddi bir değişim olmasa idi özel yatırımlardaki bu durağanlık anlaşılabilirdi. Ancak, 1980 politikalarına hâkim felsefe çerçevesinde, konsolide bütçe vergilerinde yapılan indirimler gözönünde alındığında, yatırımlarda artış olması beklenirdi. Zira, Tablo-12'de açıkça görüldüğü gibi, 1980'li yıllarda konsolide bütçe vergilerinde çok ciddi indirimler gerçekleştirilmiştir. Özel yatırımlar ile konsolide bütçe vergi gelirlerinin, 1980 taban yılına göre değişimleri yıllar itibarıyla incelendiğinde, özel yatırımlarla konsolide bütçe vergi gelirlerinin ciddi bir etkileşim içinde bulunmadığı anlaşılmaktadır. Diğer bir ifade ile, konsolide bütçe vergilerinde yapılan indirimler özel yatırımlar üzerinde etkili olmamıştır.

Bulgular

Radikal mali önlem ve uygulamaların devreye sokulduğu 1980'ler uygulamasının yatırımlar ve bütçe üzerindeki etkisinin incelenmesi şu sonuçları ortaya koymuş bulunmaktadır.

- Yatırımlarda 1980'ler boyunca hemen hiçbir ciddi değişim görülmemiştir. GSMH içindeki payı itibariyle yatırımların 1980'ler başındaki % 16.3'lük ağırlığı, hafif dalgalanmalarla dönem boyunca sürmüş ve dönem sonunda % 16.6 oranına ulaşmıştır. yatırımların GSMH içindeki payının dönem ortalaması, % 16.5 oranını vermektedir.

- Toplam yatırımların bu genel trendi özel ve kamu yatırım ayırımında da görülmektedir. 1980'ler boyunca önce gerileyen özel yatırımlar, 1980'lerin ikinci yarısında hafif yükselişe geçmiş bulunmaktadır.

- Kamu yatırımları ise önceleri sabit düzeyde kalmış, fakat dönemin sonuna doğru azalma eğilimine girmiştir.

- Tablo-3 ve diğer tablolarda verilen değerlere bakıldığında, yatırımların ancak 1990'ların başında itibaren belirgin bir dönüşüm gösterdiği anlaşılmaktadır.

- Yatırımların bu davranışı, vergi önlemleri ile yatırımların çok yakın bir ilişki içinde olmadığını ortaya koymaktadır. Vergi, yatırım davranışlarının belirlenmesinde oldukça ufak bir role sahiptir. Yatırımlarda kaynak sorunu, faiz haddi, istikrar vb. gibi vergi dışı faktörler etkili olmaktadır.

- Yatırım ve tasarruf kaynakları ile ülkenin borçluluk durumu arasında önemli bir ilişki görülmektedir. Tablo-13 farklı krizlere göre tasnif edilmiş ekonomilerin yatırım ve tasarruf davranış kalıplarını göstermektedir. Bu tablo verileri Türkiye'deki yatırım-tasarruf eğilimleri ile incelendiğinde iki nokta ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, ödeme güçlüğü içinde bulunan ekonomilerin yatırım ve tasarruf eğilimlerinin diğer ülkelere göre hem geri, hem de zaman içinde geriliyor olduğudur. İkinci nokta ise, Türkiye'nin yatırım oranının, ödeme güçlüğü içinde olmayan ülkelere göre geri olduğudur. Türkiye'de yatırımların artırılması kaçınılmaz bir gerekliliktir.

- Hem ulusal hem de uluslararası verileri dikkate aldığımızda, özel sermayenin davranışı ve bunun ekonomi üzerindeki olumsuz etkileri açıkça görülmektedir. Konsolide bütçe vergi gelirlerinin hafifletilmesi, özel sektöre kaynak aktarırken, bütçe açığını büyütüştür. Böylece gerçekleştirilen kaynak transferi verimli yatırımlarda kullanılmış olsa idi, ileriki dönemlerde sağlanacak vergi artışı yolu ile bütçe açığı sorununa çözüm getiriliyor olabilirdi. Böyle bir netice oluşmadı. Bunun anlamı; vergi indirimi yolu ile özel sektöre aktarılan kaynaklar kısmen ekonomik

işleyişin verimsizliğini, kısmen de lüks tüketim harcamalarını karşılamada kullanılmıştır. Bu savın doğruluğu derecesinde, konsolide bütçe açığınının, kamu kesiminin verimsizliğinden değil, fakat özel kesim açıklarının (verimsiz üretim ve lüks tüketim) bütçeye yansıtılmasından kaynaklandığı ileri sürülebilir.

Konsolide Bütçe vergi gelirlerinin U-şekli göstermesine rağmen, toplam vergi gelirlerinin yükseliyor olması karşısında, kamu kesimi borçlanma gereğinin müsebbibi olarak kamu harcamalarını göstermek haklı ve doğru değildir. Zira, toplam kamu gelirleri yükseliyor olmakla beraber, GSMH içindeki oranı itibariyle düşük düzeydedir. Bu düzey, kaynakların kamu ve özel kesimler arasındaki dağılımında optimumu gerçekleştirmemektedir.

Özel sermayenin davranış kalıbı ve bunun kamu kesimi performansı üzerindeki etkilerin netleştirilmesi, açıktır ki, daha ileri düzeyde ve detaylı araştırmaları gerektirmektedir.

Yıllar	Cari Fiyatla	Sabit Fiyatla (1987)
1980	5.303	50.870
1981	8.203	53.317
1982	10.612	54.963
1983	13.933	57.279
1984	22.168	61.350
1985	35.350	63.989
1986	51.158	68.320
1987	75.019	75.019
1988	129.175	76.108
1989	230.370	77.347
1990	397.178	84.597
1991	634.393	84.887
1992	1.103.605	90.323
1993	1.997.323	97.677
1994	3.887.903	91.733
1995	7.854.887	99.023
1996	14.777.000 ⁽¹⁾	106.455

Not: (1) 1996 değerleri %7.5 büyüme hızı varsayımı ile hesaplanmıştır.

Kaynak: Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-1995), D.P.T., 1996, s. 3.
Türkiye Ekonomisi İstatistik ve Yorumlar, DİE, 1996, s. 6-7.

Yıllar	Toplam	Özel	Kamu
1980	864	379	485
1981	1.254	472	782
1982	1.664	641	1.023
1983	2.182	956	1.226
1984	3.287	1.510	1.777
1985	5.562	2.326	3.236
1986	9.089	3.856	5.233
1987	14.028	6.548	7.480
1988	24.140	12.688	11.451
1989	38.159	20.803	17.356
1990	89.892	61.387	28.505
1991	149.272	99.826	49.446
1992	251.435	169.659	81.776
1993	505.886	364.896	140.971
1994	946.186	738.526	207.659
1995	1.786.276	1.496.104	290.172
1996	3.543.800	2.866.340	677.460

KAYNAK: Yatırım Hizmetleri, Maliye ve Gümrük Bakanlığı, 1993, s. 7.

Türkiye Ekonomisi, İstatistik ve Yorumlar, DİE, 1996, s. 18.
1997 Yılı Programı, D.P.T. 1996, s. 131.

TABLO-3			
SABİT SERMAYE YATIRIMLARININ GSMH'YA ORANI (%)			
YILLAR	TOPLAM	ÖZEL	KAMU
1980	16.3	7.1	9.2
1981	15.3	5.7	9.6
1982	15.7	6.0	9.7
1983	15.6	7.0	8.6
1984	14.8	6.8	8.0
1985	15.7	6.5	9.2
1986	17.7	7.5	10.2
1987	18.6	8.7	9.9
1988	18.6	9.8	8.8
1989	16.6	9.0	7.6
1990	22.6	15.5	7.1
1991	23.5	15.7	7.8
1992	22.8	15.3	7.4
1993	25.3	18.3	7.0
1994	24.3	19.0	5.3
1995	22.7	19.0	3.7
1996	23.9	19.4	4.5
KAYNAK: Tablo-1 ve Tablo-2.			

TABLO-4			
SABİT SERMAYE YATIRIMLARININ YATAY BÖLÜNÜMÜ (%)			
YILLAR	ÖZEL	KAMU	
1980	43.8	56.2	
1981	37.6	62.4	
1982	38.5	61.5	
1983	43.8	56.2	
1984	45.9	54.1	
1985	41.8	58.2	
1986	42.4	57.6	
1987	46.6	53.4	
1988	52.5	47.5	
1989	54.5	45.5	
1990	68.2	21.8	
1991	66.8	33.2	
1992	67.4	32.6	
1993	72.1	27.9	
1994	78.0	22.0	
1995	66.9	33.1	
1996	80.8	19.2	
Kaynak: Tablo:2			

TABLO-5						
KAMU YATIRIMLARININ BÜTÇE TÜRLERİNE GÖRE YÜZDE BÖLÜNÜMÜ (%)						
YILLAR	KONSOLİDE BÜTÇE	KİT	İLLER BANKASI	YEREL İDARELER	DÖNER SERMAYE	FONLAR
1980	-	-	-	-	-	-
1981	-	-	-	-	-	-
1982	-	-	-	-	-	-
1983	38.8	51.2	3.2	5.5	1.3	-
1984	38.9	51.9	2.5	4.7	1.8	0.2
1985	31.8	53.2	3.0	6.4	1.3	4.3
1986	31.0	46.3	3.5	10.0	1.8	7.4
1987	30.7	44.7	3.1	12.8	2.2	6.5
1988	27.4	45.2	2.7	12.8	2.7	9.2
1989	29.2	40.3	2.5	7.2	2.9	17.9
1990	30.2	37.7	2.7	9.8	2.7	16.9
1991	34.0	29.5	2.7	9.3	2.6	21.7
1992	38.3	28.0	2.9	8.6	1.8	20.4
1993	41.2	20.1	3.1	9.6	2.3	23.7
1994	44.0	18.0	3.8	11.8	2.0	20.4
1995	37.8	24.0	1.8	22.4	1.5	12.5
1996	36.1	27.7	2.7	19.3	1.9	12.2

KAYNAK: Yatırım Hizmetleri, Maliye ve Gümrük Bakanlığı, 1993, s. 21.
1997 Yılı Programı DPT, s. 159-161.

TABLO-6						
BÜTÇELERE GÖRE KAMU YATIRIMLARININ GSMH'YA ORANI (%)						
YILLAR	KONSOLİDE BÜTÇE	KİT	İLLER BANKASI	YEREL İDARELER	DÖNER SERMAYE	FONLAR
1980						
1981						
1982						
1983	3.6	4.7	0.2	0.5	0.1	—
1984	3.1	4.1	0.2	0.3	0.1	—
1985	2.9	4.9	0.2	0.5	0.1	0.3
1986	3.1	4.7	0.3	1.0	0.1	0.7
1987	3.0	4.4	0.3	1.2	0.2	0.6
1989	2.2	3.0	0.1	0.5	0.2	1.3
1990	2.1	2.6	0.2	0.6	0.2	1.1
1991	2.6	2.3	0.2	0.7	0.2	1.6
1992	2.8	2.0	0.2	0.6	0.1	1.5
1993	2.8	1.4	0.2	0.6	0.1	1.6
1994	2.3	0.9	0.2	0.6	0.1	0.6
1995	1.4	0.8	0.1	0.8	0.1	0.4
1996	1.6	1.2	0.1	0.8	0.1	0.5
KAYNAK: TABLO-3 VE TABLO-5.						

TABLO – 7

<u>Yıllar</u>	<u>Ulaştırma Haberleşme</u>	<u>Enerji</u>	<u>Tarım</u>	<u>Eğitim</u>	<u>Sağlık</u>	<u>Diğerleri</u>
1980						
1981						
1982						
1983	23.5	23.8	9.8	4.4	1.6	36.9
1984	24.9	24.0	9.6	3.8	1.5	36.2
1985	28.0	22.0	7.0	4.2	1.2	37.6
1986	29.3	24.2	6.9	3.8	1.2	34.6
1987	33.9	22.9	8.7	4.8	1.6	28.1
1988	29.7	26.9	9.1	5.6	1.8	26.9
1989	30.1	29.8	10.3	6.2	2.1	21.5
1990	34.1	21.5	9.5	7.0	2.8	25.1
1991	37.0	17.0	11.3	6.5	2.5	27.7
1992	34.5	18.9	9.6	7.4	3.2	26.4
1993	34.4	15.9	10.7	8.6	3.7	26.7
1994	33.0	12.7	9.5	9.3	4.4	31.1
1995	33.3	12.9	11.8	8.4	4.0	29.6
1996	32.4	12.3	10.3	10.7	4.6	29.7

Kaynak: **Yatırım Hizmetleri**, Maliye ve Gümrük Bakanlığı, 1993, s.19.
1996 Yıllık Ekonomik Rapor, Maliye Bakanlığı, 1996, s.27.

TABLO-8 =

SEKTÖREL KAMU YATIRIMLARININ GSMH'YA ORANI (%)

YILLAR	ULAŞTIRMA HABERLEŞME	ENERJİ	TARIM	EĞİTİM	SAĞLIK	DİĞER
1980						
1981						
1982						
1983	2.0	2.0	0.8	0.4	0.1	3.1
1984	1.9	2.9	0.7	0.3	0.1	2.8
1985	2.5	2.0	0.6	0.3	0.1	3.4
1986	2.9	2.4	0.7	0.3	0.1	3.5
1987	3.3	2.2	0.8	0.4	0.1	2.8
1988	2.6	2.4	0.8	0.5	0.1	2.4
1989	2.3	2.2	0.8	0.5	0.1	1.6
1990	2.4	1.5	0.6	0.5	0.1	1.8
1991	2.8	1.3	0.8	0.5	0.1	2.2
1992	2.5	1.4	0.7	0.6	0.1	1.9
1993	2.4	1.1	0.7	0.6	0.2	1.8
1994	1.7	0.6	0.5	0.5	0.2	1.6
1995	1.2	0.4	0.4	0.3	0.1	1.1
1996	1.5	0.5	0.4	0.4	0.2	1.3

KAYNAK: TABLO-3 VE TABLO-6.

TABLO - 9

KAMU BORÇLANMA GEREĞİ KALEMLERİ

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Kamu Gelirleri	1005	1594	1753	2673	4131	6886	11 616	16 855	28 650	48 370
Kamu Harcamaları	1469	1913	2127	3361	5325	8152	13 485	21 418	34 885	60 652
Borçlanma Gereği	465	319	374	688	1195	1266	1 869	4 563	6 235	12 283
Konsolide Bütçe	166	123	157	313	979	798	1 411	2 607	3 990	7 673
-K.I.T.	257	192	206	304	421	869	1 320	2 470	2 805	4 420
Yerel İdareler	16	-	- 3	4	-20	-39	136	344	467	475
Döner Sermayeli K.	25	3	13	68	-76	-149	-147	-427	- 331	- 873
Fonlar	-	-	-	-	-108	-213	-850	-431	- 696	589

Kaynak: Kamu Kesimi Gelir-Harcama ve Borçlanma Gereği, Erdoğan Öner, Ankara, 1994, s.22.

1997 Yıllı Programı, DPT, Ankara, 1996. S. 158.

TABLO - 9 (Devamı)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
80 305	115 386	202 053	359 985	817 675	1 598 869	3 003 925	
109 628	181 002	318 544	575 933	1 142 419	2 049 660	4 452 694	
29 323	65 617	116 492	215 947	305 666	425 576	1 420 269	
11 955	33 516	47 434	122 000	152 180	316 623	1 300 000	
15 116	19 943	36 313	47 360	54 870	- 16 928	40 455	
55	2 879	8 488	11 825	14 597	33 956	36 336	
-1 154	951	2 680	16 425	22 829	52 696	23 796	
3 351	8 328	21 577	18 337	35 049	49 542	20 144	

TABLO - 10
SEÇİLMİŞ KAMUSAL BÜYÜKLÜKLERİN GSMH'YA ORANLARI

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Kamu Gelirleri	18.9	19.4	16.5	19.2	18.6	19.5	22.7	22.5	22.1	20.9	20.2	18.2	18.3	18.0	21.0	20.3	20.3
Kamu Harcamaları	27.7	23.3	20.0	24.1	24.0	23.0	26.3	28.5	27.0	26.3	27.6	28.5	28.8	28.8	29.4	26.1	30.1
Borçlanma Gereği	8.7	3.8	3.5	4.9	5.4	3.6	3.6	6.1	4.8	5.3	7.4	10.3	10.5	10.8	7.8	5.4	9.6
Konsolide Bütçe	3.1	1.5	1.5	2.2	4.4	2.2	2.7	3.4	3.1	3.3	3.0	5.3	4.3	6.1	3.9	4.0	8.7
Öfki.T	4.8	2.3	1.9	2.2	1.9	2.4	2.5	3.3	2.1	1.9	3.8	3.1	3.3	2.4	1.4	-0.2	0.2
Yerel İdareler	0.3	-	0	0	0	-0.1	0.2	0.4	0.3	0.2	0	0.4	0.7	0.6	0.3	-0.4	0.2
Döner Sermaye	0.4	0	0.1	0.5	-0.3	-0.4	-0.2	-0.5	-0.2	-0.3	-0.2	0.1	0.2	0.8	0.6	0.6	0.2
Fonlar	-	-	-	-0.5	-0.6	-1.6	-0.5	-0.5	0.2	0.8	1.3	1.9	0.9	0.9	0.6	0.6	0.1

Kaynak: Tablolar 1 ve 6.

TABLO – 11

DEĞİŞİM HIZLARI

<u>YILLAR</u>	<u>KAMU GİDERLERİ</u>	<u>KAMU HARCAMALARI</u>	<u>K.K.B.G.</u>
1980	-	-	-
1981	58.6	30.2	-31.4
1982	9.9	11.1	17.2
1983	52.5	58.0	83.9
1984	54.5	58.4	73.7
1985	66.7	53.1	5.9
1986	68.6	65.4	47.6
1987	45.3	58.8	144.1
1988	69.9	62.8	36.6
1989	68.8	73.8	97.0
1990	66.0	80.7	138.1
1991	43.6	65.1	123.8
1992	75.1	75.9	77.5
1993	78.1	80.8	85.3
1994	127.1	98.3	41.5
1995	95.5	79.4	39.2
1996	87.8	117.2	233.7

Kaynak : Tablo – 9

TABLO-12					
BAZI VERİLERİN DEĞİŞİM DEĞERLERİ					
	VERGİ YÜK DEĞİŞİMİ		SABİT SERMAYE YATIRIMLARI		
	KON. BÜT. VERG.	ÖZEL	ÖZEL	KAMU	TOPLAM
1980	-	-	-	-	-
1981	0.5	0.71	-1.4	0.4	0.4
1982	-2.4	-1.83	-1.1	0.5	-0.6
1983	0.3	-0.23	-0.1	-0.6	-0.7
1984	-0.3	-3.43	-0.3	-1.2	-1.5
1985	0.6	-3.27	-0.6	0.0	-0.6
1986	3.8	-2.44	0.4	1.0	1.4
1987	3.6	-2.05	1.6	0.7	2.3
1988	3.2	-3.11	2.7	-0.4	2.3
1989	2.0	-3.04	1.9	-1.6	0.3
1990	1.3	-2.70	8.4	-2.1	6.3
1991	-0.7	-1.73	8.6	-1.4	6.8
1992	-0.6	-1.29	8.2	-1.8	6.5
1993	-0.9	-0.91	11.2	-2.2	9.0
1994	2.1	0.96	11.9	-3.9	18.0
1995	1.4	-0.34	11.9	-5.5	6.4
1996	1.4	0.80	12.3	-4.7	7.6

KAYNAK: Tablo-3 ve Tablo-10'dan hesaplanmıştır.

TABLO-13

FARKLI KRİTERLERE GÖRE BAZI EKONOMİLERİN
YATIRIM-TASARRUF TRENDİ

	<u>1973-80</u>	<u>1981-87</u>	<u>1988</u>	<u>1990</u>	<u>1992</u>	<u>1994</u>
Ödeme güçlüğü						
içinde olan ülkeler						
Tasarruf	23.0	17.8	18.6	18.5	17.2	17.3
Yatırım	25.6	21.2	21.0	19.9	20.3	20.9
Ödeme güçlüğü						
içinde olmayan ülkeler						
Tasarruf	24.9	25.8	29.5	29.6	29.6	33.1
Yatırım	25.8	27.6	30.7	30.3	30.0	33.9
Geçiş aşamasındaki ülkeler						
Tasarruf	29.8	29.8	31.4	27.3	20.8	16.6
Yatırım	34.2	31.3	31.5	30.0	20.4	20.4

Yatırım: IMF : World Economic Outlook, May 1995, s. 191.

Kaynakça:

- Devlet İstatistik Enstitüsü: **Türkiye Ekonomisi, İstatistik ve Yorumlar**, Ankara, 1996.
- Devlet Planlama Teşkilatı: **Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-1995)**, Ankara, 1996.
- Devlet Planlama Teşkilatı: **1997 Yılı Programı**, Ankara, 1996.
- Maliye Bakanlığı: **1996 Yıllık Ekonomik Rapor**, Ankara, 1996.
- Maliye ve Gümrük Bakanlığı: **Yatırım Hizmetleri**, Ankara, 1993.
- Öner, Erdoğan: **Kamu Kesimi Gelir-Harcama, Borçlanma Gereği**, Ankara, 1994.